

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pilsētvide un jauniešu vardarbība"

(2009/C 317/06)

Ziņotājs: ZUFIAUR NARVAIZA KG

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2008. gada 10. jūlijā nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Pilsētvide un jauniešu vardarbība".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 25. jūnijā. Ziņotājs — Zufiaur Narvaiza kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 455. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 15. un 16. jūlijā (15. jūlija sēdē), ar 174 balsīm par, 3 pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un ieteikumi.

1.1. Eiropas sabiedrībā pašreiz aktuāls ir jautājums par nepilngadīgo un jauniešu vardarbības un noziedzības izpausmēm. Turklāt sabiedrība vēlas veicināt jauniešu vispusīgu attīstību un sekmēt viņu sociālo un profesionālo integrāciju. Lai arī jauniešu vardarbības tematiku plaši atspoguļo valstu plašsaziņas līdzekļos, jāprecizē, ka kopumā statistikas dati ⁽¹⁾, kas ir diezgan nemainīgi, neliecina par nepilngadīgo noziedzības būtisku palielināšanos Eiropā. Šā pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir sīkāk izvērtēt stāvokli un sniegt ieteikumus, netiecoties apsūdzēt jauniešus vai mazināt problēmas nozīmi, pievērstoties tikai atsevišķām jauniešu vardarbības izpausmēm.

1.2. Vēsturiski katrā tiesību sistēmā Eiropā izveidojies atšķirīgs nepilngadīgo tiesvedības modelis, kas arī izskaidro atšķirības normatīvajos aktos un sankcijās, ko piemēro nepilngadīgo un jauniešu vardarbības gadījumos. ES dalībvalstīs spēkā esošās tiesvedības sistēmas nepilngadīgo lietās krasi atšķiras tādos aspektos kā sociālās aizsardzības politika, preventīvā politika, vecums, kad iestājas kriminālatbildība, piemērotās procedūras, piemērojami līdzekļi vai sankcijas, pieejamie resursi utt. Šāda daudzveidība tomēr pastāv sabiedrībā, kura vēlas veidot vienotu Eiropu, bet kurā smagās krīzes dēļ tiek samazināti jau tā nepietiekamie jauniešu integrācijas politikai paredzētie līdzekļi.

1.3. Šajā atzinumā iekļauto ieteikumu pamatā ir divas pamatnostādnes. Pirmkārt, preventīva pieeja skatāmajai parādībai. Vardarbības vai pret sabiedrību vērstas uzvedības iemesli bieži vien ir saistīti ar pilsētu plānojumu un struktūrām, kā arī ar nabadzības un atstumtības palielināšanos iedzīvotāju vidū. Turklāt jaunieši, kas piedalās vardarbības izpausmēs šādā vidē, vienlaikus ir arī tās upuri. Jautājumu par nepilngadīgo un jauniešu vardarbību grupā

(1) Kā liecina, piemēram, Spānijas ģenerālprokuratūras ziņojums noziedzības līmenis 2007. gadā salīdzinājumā ar 2006. gadu ir samazinājies par aptuveni 2 %.

un par tās novēršanu nevar atrisināt vienīgi ar sodiem un sankcijām par izdarīto pārkāpumu. Šā atzinuma otrā pamatnostādne balstīta uz apsvērumu, ka jauniešu vardarbības problēmu nevar risināt vienas valsts mērogā, jo Eiropas valstu ekonomika, vērtības, sociālās normas un saziņas veidi ir cieši saistīti.

1.4. Eiropas valstīs nepilngadīgo vardarbības un noziedzības izpausmes dažādās veidos pastāv jau daudzus gadus. Agrāk šo parādību parasti uzskatīja par sociālu novirzi. Taču pašreiz to drīzāk uzskata par nedrošības faktoru, kā minēts *Peyrefitte* ziņojumā ⁽²⁾, kurā noteikta atšķirība starp noziegumu un bailēm no nozieguma.

1.5. Tā kā Eiropā nepilngadīgo vardarbības jautājumam pievērsta īpaša uzmanība, **Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja** 2006. gada 15. martā pieņēma atzinumu "**Jauniešu likumpārkāpumu novēršana, likumpārkāpumu, ko izdarījuši nepilngadīgie, izskatīšana, un nepilngadīgo tiesvedības sistēmas nozīme Eiropas Savienībā**" ⁽³⁾. Minēto atzinumu, kurā uzsvērta preventīvās pieejas nozīme, izmantojušas arī citas Eiropas iestādes ⁽⁴⁾, un dažādos Eiropas un starptautiskos līmeņos to izmanto kā atsauces dokumentu par jauniešu likumpārkāpumu tiesiskajiem, krimināltiesiskajiem un sociālajiem aspektiem.

1.6. Minētajā atzinumā ierosināts sīkāk izvērtēt jautājumus, kas saistīti ar jauniešu likumpārkāpumiem. Nepilngadīgo un jauniešu (proti, pusaudžu no 13 līdz 18 gadu vecumam un jauniešu no 18 līdz 21 vai dažās valstīs līdz pat 25 gadu vecumam, kuriem dažkārt piemēro nepilngadīgo tiesvedības sistēmu) vardarbība ir parādība, kurai Eiropas valstīs pievērš arvien lielāku uzmanību.

(2) Vardarbības, noziedzības un likumpārkāpumu izpētes komitejas ziņojums. *Réponses a la violence* (Vardarbības apkarošana), Paris, Presse Pocket 1977, 41. lpp.

(3) EESK 2006. gada 15. marta atzinums "Jauniešu likumpārkāpumu novēršana, likumpārkāpumu, ko izdarījuši nepilngadīgie, izskatīšana un nepilngadīgo tiesvedības sistēmas nozīme Eiropas Savienībā"; ziņotājs: Zufiaur Narvaiza (OV C 110, 9.5.2006.).

(4) Eiropas Parlamenta 2007. gada 21. jūnija rezolūcija "Nepilngadīgo noziedzība — sieviešu, ģimenes un sabiedrības loma". http://www.europarl.europa.eu/oeil/DownloadSP.do?id=13705&num_rep=6729&language=lv.

Vardarbība tomēr var izpausties dažādos veidos: vardarbība pilsētvidē, piemēram, iebiedēšana (*bullying*) skolās, vardarbība ģimenē, bandās vai grupās, sporta pasākumu laikā, izmantojot jaunās komunikācijas tehnoloģijas, piemēram, internetu u.c. Protams, būtu jāizvērtē visi minētie vardarbības veidi, taču šajā atzinumā Komiteja vēlas pievērsties tikai jauniešu kolektīvajai vardarbībai pilsētvidē.

1.7. Pēdējos divdesmit gados īpaši aktuāla ir kolektīvā vardarbība, tādēļ visnelabvēlīgākie pilsētu rajoni ir pētnieku (sociologu, etnologu, ģeogrāfu, juristu, politologu) uzmanības lokā. Lai gan sabiedriskās kārtības pārkāpumu iemesli pilsētās ir labi zināmi, proti, bezdarbs, pastāvīga darba trūkums, pārmaiņas ģimenes struktūrā, mācību pārtraukšana, nesekmība, diskriminācija utt., pēdējos gados stāvoklis ir saasinājies un piemērojams sankcijas kļuvušas stingrākas. Turklāt saimnieciskās un sociālās problēmas krīžu rezultātā ir saasinājušās, ir palielinājusies jaunās paaudzes atstumtība salīdzinājumā ar viņu vecāku paaudzi un ir pārrauta paaudžu saikne, pastiprinājies individuālisms. Rodas netaisnības sajūta, indivīds norobežojas, bet šo parādību kolektīvā izpausme kļūst par visredzamāko pretestību varas iestādēm.

1.8. Lai gan kolektīvās vardarbības termins nav oficiāli un juridiski definēts, ar to bieži saprot tādu daudzveidīgu, vardarbīgu rīcību sabiedriskās vietās, kas izpaužas vai nu kā sadursmes starp kopienām etniskās vai rasu diskriminācijas jautājumu dēļ, radot arī konfliktus starp attiecīgo kopienu bandām, vai arī iedzīvotāju attiecībās ar iestādēm, ko visspilgtāk raksturo jauniešu un tiesībsardzības iestāžu darbinieku attiecības.

1.9. Lai arī minētās izpausmes pēdējos gados Eiropā saasinājušās, piemēram, Francijā, Lielbritānijā, Spānijā, Nīderlandē, Dānijā, Beļģijā, Grieķijā u.c., ne valstu valdības, ne arī Eiropas iestādes nav tā skatījušas un ņēmušas vērā kā vispārēju problēmu, bet tikai kā konkrētas un izolētas blakusparādības.

1.10. Minētā iemesla dēļ atzinumā ieteikts koordinēt darbību vietējā, valsts un Eiropas līmenī; lai rastu Kopienas līmeņa risinājumus, izmantojot īpašas programmas ģimenes, jauniešu, izglītības un apmācības, nodarbinātības politikas, kā arī noziedzības novēršanas preventīvo pasākumu un juridiskās saskaņošanas ietvaros. Šie konkrētie risinājumi jāņem vērā un jāiekļauj pilsētvides atjaunošanas, publisko pakalpojumu pielāgošanas, visu veidu diskriminācijas apkarošanas stratēģijās un, lai uzlabotu valsts un iedzīvotāju attiecības, īpaši ar tiesībsardzības iestāžu, pilsoniskuma apguves, morāles un sociālo vērtību starpniecību, kā arī izmantojot plašsaziņas līdzekļus un atbalstot vecākus audzināšanas darbā.

2. Pilsētvidē sastopamās nepilngadīgo kolektīvās vardarbības pamatiezīmes un iemesli.

2.1. **Definīcijas priekšlikums.** Kopīga un vispārārstāta pilsētvidē sastopamās nepilngadīgo jauniešu kolektīvās vardarbības definīcija nav noteikta. Beļģijas likumdošanā, piemēram, lieto jēdzienu "dumpis" pilsētās, citās valstīs ar to saprot virkni likumpārkāpumu, ko izdarījuši likumpārkāpēji, kuru identitāte ir zināma. Lai varētu noteikt īsas un visaptverošas definīcijas pamatprincipus, šajā atzinumā vardarbība apskatīta kā vardarbīgas rīcības koncentrācija pilsētvidē un kā atsevišķu iedzīvotāju grupu izpausmes līdzeklis. Vardarbības dalībnieku motivācija ir dažāda: sociālā diskriminācija, konflikti ar tiesībsardzības dienestiem, rasu naidis, reliģiska rakstura konflikti u.c., kas zināmā mērā liecina par trūkumiem un nepilnībām to sociālo dienestu darbā, kuru mērķis ir novērst šāda veida vardarbību, izmantojot sociālās aizsardzības pasākumus. Mēs ar šo definīciju saprotam kolektīvu vardarbību sabiedriskās vietās, piemēram, uzbrukumus kādai etniskajai grupai piederīgiem iedzīvotājiem vai policijas darbiniekiem, mantas tīšu bojāšanu un laupīšanu, piemēram, sabiedrisko ēku vai transportlīdzekļu dedzināšanu utt.

2.2. Jāatzīmē, ka vardarbības gadījumu skaita palielināšanās (grautiņi, vandālisms, miesas bojājumi un agresija, zādzība ar vardarbību, izvarošana u.c.) neattiecas tikai uz jauniešiem, jo mūsdienās kopumā vardarbība pieaug. Tomēr indivīdu, kas piedalās vardarbības izpausmēs pilsētvidē, vecumu ir būtisks faktors, lai izprastu šo parādību un rastu risinājumus, jo nepilngadīgo un jauniešu īpatsvars vardarbības izpausmēs ir ievērojams. Piemēram, policijas dati par nemieriem Francijā 2005. gadā liecina, ka no 640 apcietinātajām personām 100 bija nepilngadīgas. Saskaņā ar preventīvo pieeju īpaša uzmanība jāpievērš noturīgiem risinājumiem, kas orientēti uz jauno paaudzi – pārmaiņu un attīstības virzītājspēku.

2.3. **Izpēte un raksturiezmju noteikšana.** Katra valsts ir izstrādājusi metodes, lai noteiktu pilsētvidē notiekošo kolektīvās vardarbības aktu skaitu un iezīmes. Izmantojot tādas sarežģītas sistēmas kā *Bui-Trong* skala ⁽⁵⁾, kurā atspoguļota dažādu kolektīvās vardarbības veidu intensitātes pakāpe atkarībā no tajā iesaistīto dalībnieku skaita, organizācijas, mērķiem u.c., var gūt konceptuālu priekšstatu par skatāmo parādību. Jau vairākus gadus, īpaši pēc 2005. gada notikumiem, Francijā izmanto rādītājus par vardarbību pilsētvidē (*INVU – Indicateurs de Violence Urbaine*), kuru pamatā ir vardarbības līmeņa novērtējums nelabvēlīgos rajonos, izmantojot kvantitatīvus un kvalitatīvus pētījumus un pētījumu par viktimizāciju. Tā kā minētie rādītāji un tiem līdzvērtīgi rādītāji citās Eiropas valstīs tiek izmantoti salīdzinoši nesēn, tie precīzi neatspoguļo vardarbības intensitāti pilsētvidē, turklāt ir atkarīgi no problēmām, kas saistītas ar informācijas avotiem un datu vākšanu.

(5) *Résurgence de la violence en France* [Jauns vardarbības vilnis Francijā], BUI-TRONG Lucienne, *Futuribles*, 1996. gada februāris, 17.–18. lpp.

2.4. Kā jau precizēts saistībā ar definīciju, atgādinām, ka kolektīvās vardarbības izpausme iekļaujas konkrētās valsts apstākļos, tomēr tai ir kopīgas iezīmes visā Eiropā. Ņemot vērā pēdējo gadu notikumus vairākās Eiropas valstīs, var noteikt vairākus vardarbības veidus:

- **sociālie un politiskie konflikti:** Kolektīvā vardarbība ir atbilde uz diskrimināciju un sociālo, ekonomisko un ģeogrāfisko atstumtību, un tā izpaužas kā vardarbīga reakcija pret tiesībaizsardzības iestādēm un valsts varas pārstāvjiem, kurus uzskata par sociālo problēmu vaininiekiem. Protests pret sistēmu un apstākļiem, kurus uzver kā netaisnīgus, izraisa konfliktus ar drošības spēkiem, valsti pārstāvošajām publiskajām iestādēm un sabiedrību, kas tiek uzskatīta par represīvu. Sociālie konflikti īpaši skāra Franciju, izpaužoties tā sauktajā piepilsētu krīzē, jo sociālās daudzveidības trūkuma un vairākus desmitus gadus neveiksmīgi īstenotās pilsētas politikas rezultātā šie pilsētu rajoni ir stigmatizēti. Minētie politiska rakstura nemieri ⁽⁶⁾ veido ciklu, kuram ir trīs posmi: sākumposms, kas bieži saistīts ar traģisku un netaisnīgu notikumu, eiforija un grupas efekts un visbeidzot izsīkums ⁽⁷⁾;
- **nekontrolējams stāvoklis.** Politisku, sporta vai kultūras masu pasākumu laikā stāvoklis kļūst nekontrolējams ne tikai organizatoriem, bet arī sabiedriskās kārtības dienestiem. Daži piemēri ir vardarbība futbola spēļu, tehnomūzikas pasākumu vai sabiedrisko pasākumu laikā. Papildus grupas efektam un vispārējam kontroles zudumam jāmin arī bandas, kurās apvienojušies indivīdi, kuru mērķis ir radīt pēc iespējas lielākus materiālos zaudējumus. Savienībai jāņem vērā, ka šāda patvaļīga vardarbība atsevišķos gadījumos var izraisīt mēģinājumus izdarīt organizētākus vardarbības aktus, kas nopietni apdraud demokrātiju;
- **vardarbīgu bandu konflikti.** Bandas pēc būtības nav vardarbīgas; tās veidojas, aizstājot ģimeni un jauniešiem tuvu vidi, rada jauniešos piederības sajūtu grupai, un zināmā mērā ir konkrēta reakcija uz pārliecības trūkumu pusaudžu vecumā. Vardarbīgām bandām raksturīgas noziedzīgas darbības, ko izdara pusaudži vai jaunieši, lietojot spēku un iebiedēšanu, un tās diezgan regulāri organizē sadursmes vai vardarbīgas noziedzīgas nodarījumus. Šādu bandu konflikti notiek pilsētvidē — gan ielās, gan tirdzniecības centros, lai kontrolētu noteiktu teritoriju, nelegālu tirdzniecību vai varas pārstāvju: policistus, sargus vai drošības dienestu darbiniekus, piemēram, Parīzes ziemeļu vai Londonas dienvidu daļā, kur regulāri notiek savstarpēji naidīgu grupu sadursmes. Spānijā izveidotas latīņamerikāņu bandas (*maras* vai *pandillas* [bandas], piemēri ir *Latin kings* un *Netas*). Apvienojoties bandās, jaunieši kopā jūtas drošībā viņiem naidīgā vidē; tā ir reakcija

pret “pārējiem” no blakus ielas vai kvartāla. Mūsdienās šādās bandās iesaistās jaunieši no dažu piepilsētu vismazāk nodrošināto iedzīvotāju vidus, un viņu vardarbīgā rīcība ir saistīta ar mācību pārtraukšanu, nepastāvīgu darbu utt. Lai vardarbīgās bandas neiesaistītos organizētā noziedzībā, ir būtiski rast piemērotu risinājumu;

- **etniska un reliģiska rakstura sadursmes.** Šādas vardarbības iezīme ir, pirmkārt, tās etniskais raksturs, jo vardarbības galvenie dalībnieki vai upuri pieder vienai vai līdzīgai etniskajai vai reliģiskajai grupai. Daudzās Eiropas valstīs — Lielbritānijā, Spānijā (Alkorkonas nemieri 2007. gada oktobrī starp spēņu un Latīņamerikas izcelsmes jauniešiem), Itālijā, Nīderlandē (Amsterdāmā 2007. gada oktobrī), Dānijā (2008. gada februārī), Beļģijā (2008. gada maijā Anderlehtas rajonā, Briseļē) u.c. — notikušas šāda veida sadursmes, kurās būtiska nozīme ir migrācijas un reliģijas faktoram, kā arī ļoti daudziem citiem faktoriem.

2.5. Vardarbību pilsētvidē izraisa vairāki iemesli; atkarībā no vardarbības veida to rada divu vai vairāku iemeslu kopums:

- nabadzība, nenoteiktība, bezdarbs. Kolektīvās vardarbības izpausmes Eiropā visbiežāk novērotas visnelabvēlīgākajos rajonos, jo tās ir marginalizācijas un sociālās atstumtības sekas. Ģimenes sairšanas, jauniešu bezdarba, pastāvīga darba trūkuma, kā arī izglītības un līdz ar to sociāli profesionālās iekļaušanās trūkuma rezultātā šajos rajonos īpaši jūtamas pārmaiņas ekonomikā, tostarp finanšu krīzes apstākļos, kā tas ir pašlaik;
- ieroču un neatļautu vielu pieejamība. Vairākumā Eiropas valstu un reģionu galvaspilsētu stipro narkotiku nelegālā tirdzniecība, kurā parasti iesaistās pieaugušie, nevis pusaudži, sekmē vardarbību, kas saistīta ar narkotiku nelegālo tirdzniecību un šaujammieroču izplatīšanu. Neizprotot pasauli, kurā viņi dzīvo, bērni un pusaudži var kļūt par upuri narkotiku tirgotājiem, kas izmanto atsevišķus jauniešus;
- pilsētu plānojums. Eiropas pilsētu rajoniem, kuros pastāv konfliktsituāciju risks, ir kopīgas iezīmes, un tos bieži vien uzskata par piepilsētu geto, kas neatbilst ne sociālās daudzveidības, ne mūsdienu pilsētu plānojuma kritērijiem. Neatkarīgi no tā, vai šie rajoni un daudzdzīvokļu nami atrodas pilsētas centrā (Apvienotajā Karalistē, Beļģijā) vai piepilsētā (Francijā, Vācijā u.c.), tie nav pienācīgi apsaimniekoti, stāvoklim pakāpeniski pasliktinoties līdz pat antisanitāram un bīstamam stāvoklim;

⁽⁶⁾ Le Goaziou (V.), Mucchielli (L). 2006, *Quand les banlieues brûlent* [Kad piepilsētas ir liesmās]. *Retour sur les émeutes de 2005* [Atskatoties uz 2005. gada nemieriem], Paris, La Découverte.

⁽⁷⁾ Bachmann(C.), Le guennec (N.), 1997, *Autopsie d'une émeute* [Nemieru analīze]. *Histoire exemplaire du soulèvement d'un quartier* [Pilsētas rajona sacelšanās raksturīgs piemērs], Paris, Albin Michel.

- attiecības ar tiesībsardzības iestāžu darbiniekiem. Nereti kolektīvās vardarbības iemesls ir sajūta, ka policija tieši vērsas pret “redzamām” mazākumtautību grupām un pārmērīgi lieto spēku⁽⁸⁾. Stratēģiskās analīzes centra pētījumā minēts: “Ir jūtama iedzīvotāju naidīga attieksme pret tiesībsardzības iestāžu darbinieku klātbūtni attiecīgajā rajonā, kā arī neuzticēšanās valstij un valsts pārvaldes iestādēm”⁽⁹⁾;
- plašsaziņas līdzekļi. Plašsaziņas līdzekļi jauniešu vardarbības aktus bieži vien atspoguļo ar negatīvu ievirzi un pārlietu uzsvērti, kas var pakļaut nelabvēlīgo rajonu iedzīvotājus vēl lielākai stigmatizācijai un radīt papildu iemeslu vardarbības izpausmēm. Francijā 2005. gadā plašsaziņas līdzekļi katru dienu ziņoja par notikumiem, bet Beļģijā un Vācijā valdība centās ierobežot šo notikumu publisku atspoguļošanu, lai novērstu jaunus likumpārkāpumus, ko iedvesmo iepriekšējie notikumi.

3. Pārnacionālas problēmas iespējamie risinājumi.

3.1. Eiropā neatkarīgi no tā, vai tie ir epizodiski vai pastāvīgi, vardarbības aktiem Eiropas pilsētvidē ir smagas sekas gan no politikas viedokļa, jo tiek apšaubīta valsts spēja ievērot sociālo paktu un nodrošināt iedzīvotāju aizsardzību, kā arī no sociālā viedokļa, jo vardarbība liecina par sociālo plaisu un integrācijas problēmām. Tādēļ valstij jārod konkrēti risinājumi kolektīvās vardarbības izskaušanai pilsētās. Tomēr jāņem vērā, ka risinājumi dažādās valstīs ir atšķirīgi — dažās valstīs priekšroku dod represīviem pasākumiem, citās — preventīviem pasākumiem. Minētā iemesla dēļ Eiropas līmenī būtu pastāvīgi jānovērtē valsts līmeņa politikas, kuru mērķis ir izskaust šo parādību, un jācenšas panākt, lai attiecīgie statistikas dati būtu ticami un salīdzināmi (datus par likumpārkāpumiem nevar analizēt, pamatojoties tikai uz iesniegto sūdzību skaitu; jāņem vērā arī procentuālais atrisināto lietu daudzums). Ir vajadzīgi ne tikai vairāk vai mazāk subjektīvi pētījumi par viktimizāciju, bet jāizstrādā kopīgi rādītāji, lai valsts līmenī veicinātu policijas un tiesu reģistru pieejamību.

3.2. Parasti valstis izvēlas šādus risinājumus:

- pozitīvas diskriminācijas iniciatīvas, kas orientētas uz nelabvēlīgiem rajoniem, piemēram, “prioritārie izglītības rajoni” un sagatavošana pirmajai darba vietai (Francijā, Berlīnē) vai arī brīvprātīgu jauniešu un policijas darbinieku kopā veikti regulāri reidi, lai novērstu situācijas, kas pilsētas vidē var izraisīt vardarbīgu rīcību. Kopš apvienoto policijas patruļu izveides (bijušie bandu vadītāji bija jāpārlicina par sadarbību), noziegumu skaits rajonos, kur veikti šādi reidi, samazinājies par 20 %⁽¹⁰⁾;

⁽⁸⁾ The Politics of Protest. Extra-Parliamentary Politics in Britain since 1970. Peter JOYCE Palgrave MACMILLAN, 2002.

⁽⁹⁾ Centre d'analyse stratégique. Les violences urbaines: une exception française? [Stratēģiskās analīzes centrs. “Vardarbība pilsētvidē: vai Francija ir izņēmums?”] Starptautiska salīdzinoša pētījuma rezultāti, uztraudības ziņojums Nr. 31, 2006. gada 23. oktobrī. (<http://www.strategie.gouv.fr/IMG/pdf/NoteExterneDeVeille31.pdf>).

⁽¹⁰⁾ Berlīnes jaunieši un policijas darbinieki apvienojušies kopīgam mērķim, http://www.oijj.org/news_ficha.php?cod=54117&home=SI&idioma=es

- ar pastiprinātu policijas darbinieku klātbūtni un videonovērošanu konfliktu riska vietās, piemēram, skolās un atpūtas vietās, vien nepietiek, lai problēmu pilnībā atrisinātu. Tas ir radījis minēto vietu stigmatizāciju un jauniešiem iespaidu, ka viņi pastāvīgi tiek uztraudzīti un pret viņiem vērstas represijas;

- pilsētvides atjaunošanas politikas, kuru vērienīgums katrā valstī ir atšķirīgs: Francijā, piemēram, to īsteno pilsētvides atjaunošanas aģentūra⁽¹¹⁾; savukārt Vācijā šo politiku īstenoja ar pilsētvides atjaunošanas pasākumiem Vācijas apvienošanās laikā.

3.3. Turklāt arī ar efektīvu **teritoriālās kohēzijas politiku** var novērst jauniešu vardarbību izraisošu faktoru koncentrāciju pilsētvidē. Tās ietvaros tiek paredzēti pilsētu rajonu atjaunošanas pasākumi, lai nostiprinātu to dzīvojamo rajonu raksturu. Lai pārskatītu pilsētu plānojumu, jāparedz tādi ilgtermiņa pilsētvides atjaunošanas pasākumi, kas iekļaujas vispārējā teritoriālplānojuma stratēģiskajā plānā, to izstrādē iesaistot visas ieinteresētās puses, tostarp jauniešus. Minēto pasākumu mērķis ir rajonus atkal padarīt par pilsētas neatņemamu daļu un tos atjaunot, lai sekmētu vietējo iedzīvotāju skaita palielināšanos un veicinātu šādu publisko telpu sociālo, ekonomisko un kultūras funkciju. Konceptija, ar kuru saskaņā dzīvojamie rajoni jāpadara draudzīgāki to iemītniekiem, ir īpaša pilsētu plānojuma pārskatīšanas metode un tās mērķis ir atrisināt īpašās dzīvojamo zonu problēmas, pārvēršot pilsētu par integrētu un preventīvu telpu, lai novērstu pilsētu pašreizējās problēmas — narkotisko vielu nelegālu tirdzniecību, nelikumīgu uzturēšanos kādā objektā, vardarbību un vides degradāciju. Galvenais uzdevums ir nepieļaut izolētību no pārējiem pilsētas iedzīvotājiem, sekmējot saikni ar pārējām pilsētas daļām, uzlabojot tādējādi visu pilsētas iedzīvotāju pārdzīvāmību un integrāciju. Papildus atjaunošanas pasākumiem tomēr jāīsteno arī mērķtiecīgas izglītības, arodapmācības un nodarbinātības stratēģijas, bez kurām noturīga situācijas uzlabošanās nebūs iespējama.

3.4. Jauniešu vardarbības cēlonis ir arī zināms sociālās kohēzijas trūkums, kas saistīts ar pilsoniskuma krīzi pilsētās. Publiskajā telpā, kuras galvenā iezīme ir ļoti dažādu iedzīvotāju līdzāspastāvēšana, ir jāievēro kopēji noteikumi, kuru mērķis ir personas brīvību aizsardzība. Taču lielpilsētās atšķirīgu tradīciju un kultūru iedzīvotāju, kas viens otram ir sveši, līdzāspastāvēšana ir nestabila, tāpēc sociālā saikne un daži solidaritātes veidi var tikt apdraudēti⁽¹²⁾. Šis jautājums jārisina starpiestāžu līmenī un ņemot vērā dažādos faktorus, lai īstenotu efektīvus preventīvus pasākumus, kas lietderīgi visām tieši vai netieši iesaistītajām pusēm: policijai, tiesai, sociālajiem dienestiem, mājokļu un nodarbinātības dienestiem un izglītības iestādēm. Šajā aspektā svarīga nozīme ir vietējām iestādēm, jo tās ir atbildīgas par pilsētvides izveidi un iedzīvotājiem sniegtajiem pakalpojumiem.

⁽¹¹⁾ ANRU.fr.

⁽¹²⁾ “La dynamique de la disqualification sociale” [Sociālās atstumtības tendences], Sciences humaines Nr. 28, 1993. gada maijs.

3.5. Lai gan Eiropā nepilngadīgo vardarbība pilsētvidē izpaužas dažādos apstākļos un ar dažādu intensitāti, tā jāanalizē un iespējamie risinājumi jāmeklē plašākā juridiskā un tiesiskā kontekstā, proti, Eiropas Savienības mērogā. Pašlaik pētījumus par preventīviem pasākumiem jauniešu likumpārkāpumu novēršanas jomā un to novērtējumu dažādu nozaru un iestāžu sadarbības ietvaros veic valsts aģentūras un zemākā līmenī — tieši iesaistītie speciālisti (sociālo dienestu darbinieki, policija, tiesas, profesionālā joma u.c.). Eiropas valstis, reģioni un pilsētas, kas pieredzējušas kolektīvu vardarbību, saskaras ar grūtībām, kas traucē normalizēt situāciju, nodrošināt visu iedzīvotāju sociālo līdzaspastāvēšanu un atjaunot uzticēšanos valsts iestādēm. Turklāt vardarbība pilsētvidē rada ne tikai smagus materiālos zaudējumus, tai ir arī īpaši nelabvēlīga sociālā un politiskā ietekme⁽¹³⁾.

3.6. Laikā, kad nepilngadīgo izdarīto likumpārkāpumu skaits nav būtiski mainījies, bet vardarbības akti kļuvusi smagāki, atsevišķas dalībvalstu **vietējā līmenī īstenotās programmas** liecina, cik svarīga nozīme ir preventīviem pasākumiem, sociālajām un integrētajām stratēģijām, kas paredzētas jauniešiem pilsētās⁽¹⁴⁾. Īstenojot apsargātu rajonu programmu Birmingemā (2004. gada Eiropas balva par noziedzības novēršanu), galvenie mērķi bija samazināt vardarbību un likumpārkāpumu skaitu, uzlabot iedzīvotāju dzīves kvalitāti un rosināt dažādas kopienas aktīvi iesaistīties savas sociālās integrācijas pasākumos⁽¹⁵⁾.

3.7. Organizētas un solidāras Eiropas sabiedrības stiprināšana, pateicoties Eiropas Savienības atbalstam novatoriskiem projektiem ar sociālo un integrācijas dimensiju, nodrošina arī lielāku drošību un pilsētu ilgtspējīgu attīstību. Kā piemēru var minēt *Urban* programmas, kas ir Eiropas reģionālās attīstības fonda (FEDER) starpniecību īstenota Kopienas iniciatīva pilsētu un krīzes skartu rajonu ilgtspējīgas attīstības veicināšanai un kuras ir ievērojami sekmējušas nepilngadīgo vardarbības un likumpārkāpumu skaita samazināšanos.

3.8. Iedzīvotāju plašāka līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā vietēja līmenī, kā arī plašāka pieredzes un labas prakses apmaiņa ļauj popularizēt "pilsētu pārvaldības" koncepciju, kas ietver virkni pētījumu par publisko pakalpojumu pārstrukturēšanu un uzlabošanu, jaunu pilsētas pārvaldības struktūru noteikšanu un ieviešanu, stabilu rādītāju ieviešanu vietējā līmeņa pārvaldības novērtēšanai, iedzīvotāju informēšanas kampaņas un plašāku piekļuvi informācijai, neieslīgšot stigmatizācijā un neuzsverot tikai negatīvos aspektus.

(13) *Clichy-sous-Bois* piepilsētā Francijā 2005. gadā notikusī vardarbība radīja materiālos zaudējumus 150 miljonu euro apmērā.

(14) "Prévenir la délinquance en milieu urbain et auprès des jeunes. Recueil international de pratiques inspirantes" [Noziedzības novēršana pilsētvidē un jauniešu vidū. Noderīgas prakses starptautisks apkopojums]. Starptautiskais Noziedzības novēršanas centrs, 2005. gads. (www.crime-prevention-intl.org/publications/pub_113_1.pdf).

(15) Programmas īstenošanas rezultātā jauniešu izdarīto likumpārkāpumu skaits vidēji samazinājās par 29 %, bet citās līdzīgās jomās — par 12 %.

3.9. Pastāv arī citas iniciatīvas, piemēram, Eiropas Jaunatnes pakts, kura mērķis ir sekmēt Eiropas jauniešu izglītību, mobilitāti, iekļaušanos darba tirgū un sociālo integrāciju, vienlaikus veicinot arī ģimenes un darba dzīves saskaņošanu.

3.10. Jauniešu aktīvu un pilsonisku līdzdalību vispārējā nozīmē veicina plaša un sekmīga apvienību darbība ikdienā uz vietas. Tā iekļaujas Eiropas, valstu vai vietējā līmeņa stratēģijās atbalstam atbilstības jomā un sociālās atstumtības apkarošanai.

4. Priekšlikumi Eiropas politikai cīņai pret jauniešu vardarbību pilsētvidē.

4.1. Saskaņā ar iepriekšminēto Komiteja ierosina šādas vadlīnijas vai pamatnostādnes:

— kolektīvās vardarbības, proti, likumpārkāpumu, pretsabiedrisku darbību un sabiedrības uzvedības normu pārkāpšanas apkarošanai jāizvēlas daudzveidīgi risinājumi. Tie regulāri jāizvērtē, lai tos uzlabotu, pastāvīgi stiprinot izglītības un apmācības dimensiju un paplašinot nepilngadīgo līdzdalību pašu izaugsmē un savas nākotnes veidošanā;

— ar skaidru un ilgtermiņa Eiropas politiku, kuras pamatā ir Eiropas Savienības līmenī noteiktas prioritātes nepilngadīgo vardarbības problēmu risināšanai pilsētvidē, jāsekmē dažādu preventīvo un alternatīvo stratēģiju izstrāde, cik vien iespējams izvairoties no tiesvedības;

— Eiropas un valstu līmenī īpaša vērība jāvelta jauniešiem paredzētām sociālām struktūrām. Gan apvienībām, gan publiskajām iestādēm jauniešu dzīvē ir būtiska nozīme, jo tās piedāvā dažādas nodarbības un tādējādi novērš iespējamu pievēršanos noziedzībai. Tādēļ īpaši jāņem vērā skolu un apvienību nozīme un jāsniedz tām atbalsts, tostarp piešķirot publisko finansējumu;

— jāaskaņo Eiropas un starptautiskie principi nepilngadīgo vardarbības un likumpārkāpumu jomā, izmantojot obligātos standartus valstu likumdošanā, un šie principi jāizmanto par rādītājiem, nodrošinot nepilngadīgo tiesības. Ņemot vērā daudzdisciplināro raksturu, kas piemīt par pilsētvides pārvaldību atbildīgajiem valdības dienestiem un struktūrām Eiropā, ir jāīsteno iniciatīvas un jāizstrādā labas prakses standarti, kuru varētu novērtēt un analizēt, piemēram, Eiropas jauniešu tiesvedības novērošanas centrs, lai iegūtu ticamus un salīdzināmus datus par jauniešu vardarbību pilsētvidē;

- piemērojot valstu tiesvedībā paredzētās sankcijas un citus līdzekļus, prioritāri jāņem vērā pusaudža intereses atbilstīgi viņa vecumam, psiholoģiskajam briedumam, fiziskajam stāvoklim, attīstībai un spējām⁽¹⁶⁾. Sankcijas un citi līdzekļi vienmēr jāpielāgo konkrētajai personai (līdzekļu individuālas piemērošanas princips);
- Eiropas iestādēm pilsētvides atjaunošanas stratēģijas un noturīga sociālā politika sistemātiski jāsekmē tā, lai uzlabotu teritoriju sadalījumu un aprikošanu, nepieļaujot atstumtību un veicinot visneaizsargātāko iedzīvotāju integrāciju pilsētvidē;
- varas pārstāvjiem jānodrošina attiecīgās iestādes ar nepilngadīgo aizsardzībai un integrācijai nepieciešamajiem resursiem, piešķirot tām atbilstošu finansējumu un cilvēkresursus, lai pusaudžu interesēs veiktie pasākumi būtu rezultatīvi;
- jānodrošina Eiropas pamatstandartiem atbilstoša sociālo dienestu, tiesu iestāžu un policijas darbinieku atlase un apmācība, to regulāri pilnveidojot dažādu iestāžu un nozaru sadarbības, kā arī starptautiskās apmaiņas ietvaros. Tas nepieciešams, lai veidotu tiesībaizsardzības iestāžu un jauniešu dialogu un viņu attiecības;
- Eiropas iestādēm un dalībvalstīm 2010. gads, kas pasludināts par Eiropas gadu cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību, jāizmanto par iespēju apliecināt, ka konfliktā ar likumu nonākušo jauniešu tiesību aizsardzība un vardarbības novēršana pilsētvidē ir viena no sociālās atstumtības apkarošanas prioritātēm;
- Eiropas iestādēm būtu jāparedz īpaša budžeta pozīcija nepilngadīgo aizsardzībai pret sociālo atstumtību nelabvēlīgākos pilsētu rajonos, lai atbalstītu novatoriskus projektus pilsoniskās sabiedrības sociālās kohēzijas nostiprināšanas ietvaros, tādējādi sekmējot jauniešu iniciatīvu un uzņēmējdarbības garu;
- kopīgi kritēriji un labas prakses paraugi jāievieš ar mērķi novērst nepilngadīgo likumpārkāpumus, risināt ar tiem saistītās problēmas un veicināt nepilngadīgo likumpārkāpēju sociālo rehabilitāciju.

Briselē, 2009. gada 15. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

⁽¹⁶⁾ Skatīt Starptautiskā Jauniešu tiesvedības novērošanas centra Valensijas deklarāciju.